2022.088

Archeologienota Sint-Amands Heiken

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Gwendy WYNS

7-6-2022

Titel: Archeologienota Sint-Amands Heiken

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Gwendy Wyns

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2022F26

Intern projectnummer: 2022.088

Locatiegegevens: Antwerpen, Sint-Amands (Puurs-Sint-Amands), Heiken

Lambertcoördinaten plangebied: X: 138955,00, Y: 193024,97; X: 139483,26 en Y: 193333,69

Kadastergegevens: Puurs-Sint-Amands, afdeling 5 Sint-Amands, sectie A, perceel 655L, 655M, 656C, 656D, 660M, 670, 675D, 675F, 675C, 673B, 679L, 668, 1180A, 1181B (zie figuur 3)

Oppervlakte plangebied: 69 915m²

Topografische kaart: zie figuur 1 en 2

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Gwendy Wyns (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 07/06/2022

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING 4

1.1. WETTELIJK KADER 4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT 4
1.2.1. VRAAGSTELLING 4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN 4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE 4
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE 4
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK 5
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN 5
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING 5
1.3.5. SELECTIE BRONNEN 5

2. BUREAUONDERZOEK 6

2.1. HUIDIGE TOESTAND EN GEPLANDE WERKEN 6
2.2. BEKNOPT ARCHEOLOGISCH KADER 10
2.3. SYNTHESE 14

3. SAMENVATTING 15

4. BIBLIOGRAFIE 17

5. BIJLAGES 18

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Sint-Amands Heiken (deelgemeente van Puurs-Sint-Amands, provincie Antwerpen), waarbij de totale oppervlakte van de te verkavelen percelen groter is dan 3000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

Deze archeologienota betreft een nota met beperkte samenstelling. Indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoont dat:

1) met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
2) de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
3) verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

en er dus geen verdere maatregelen nodig zijn, dan mag de rapportering over het bureauonderzoek van het terrein beperkt blijven tot nota met beperkte samenstelling zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk versie 4.0, p. 108. Voor dit project is element 3 van toepassing. Het doorslaggevend aspect betreft de archeologische beschrijving van het onderzochte gebied.

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

Op basis van de info aangereikt door de initiatiefnemer en het raadplegen van enkele digitale en analoge bronnen kon de nota met beperkte samenstelling worden opgesteld door de erkende archeoloog.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

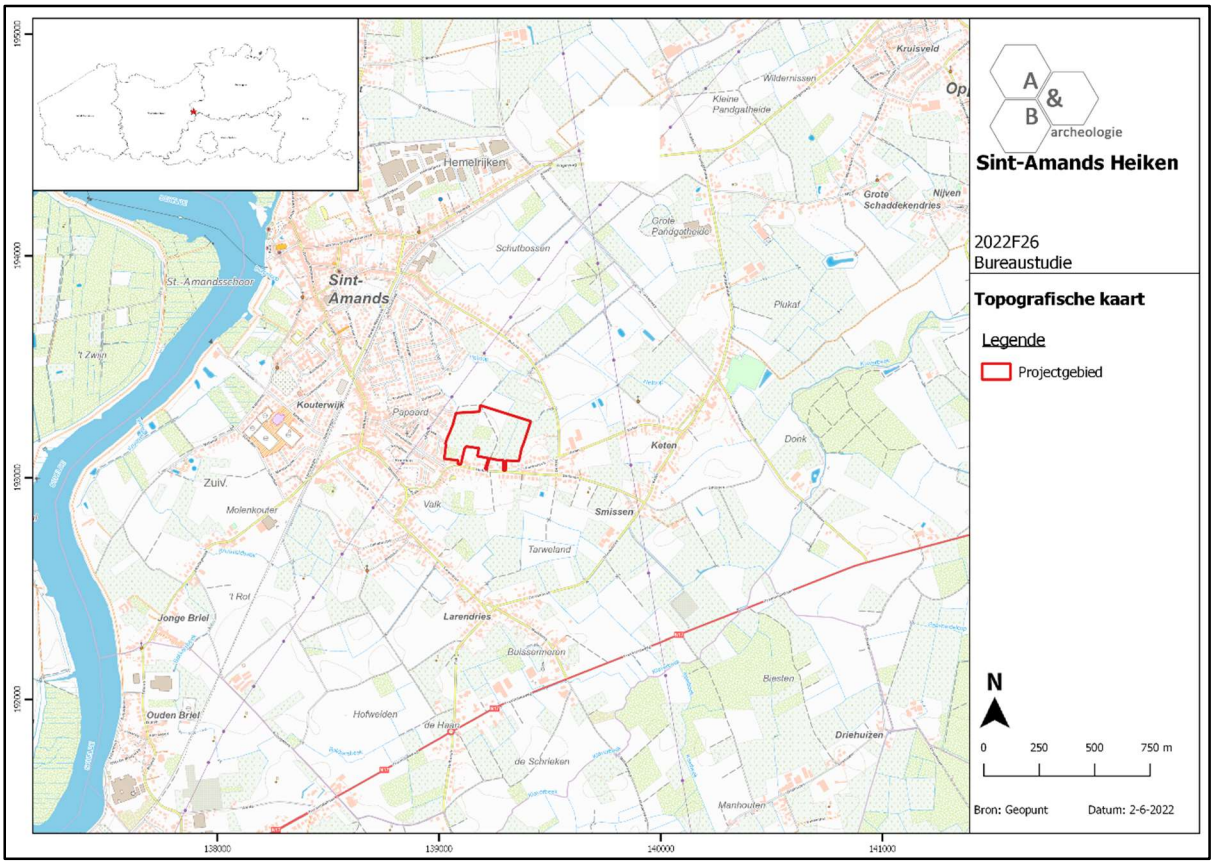
1.3.5. Selectie bronnen

Info over het project werd aangereikt door de initiatiefnemer, door de erkende archeoloog werden bijkomend enkele digitale en analoge bronnen geraadpleegd.

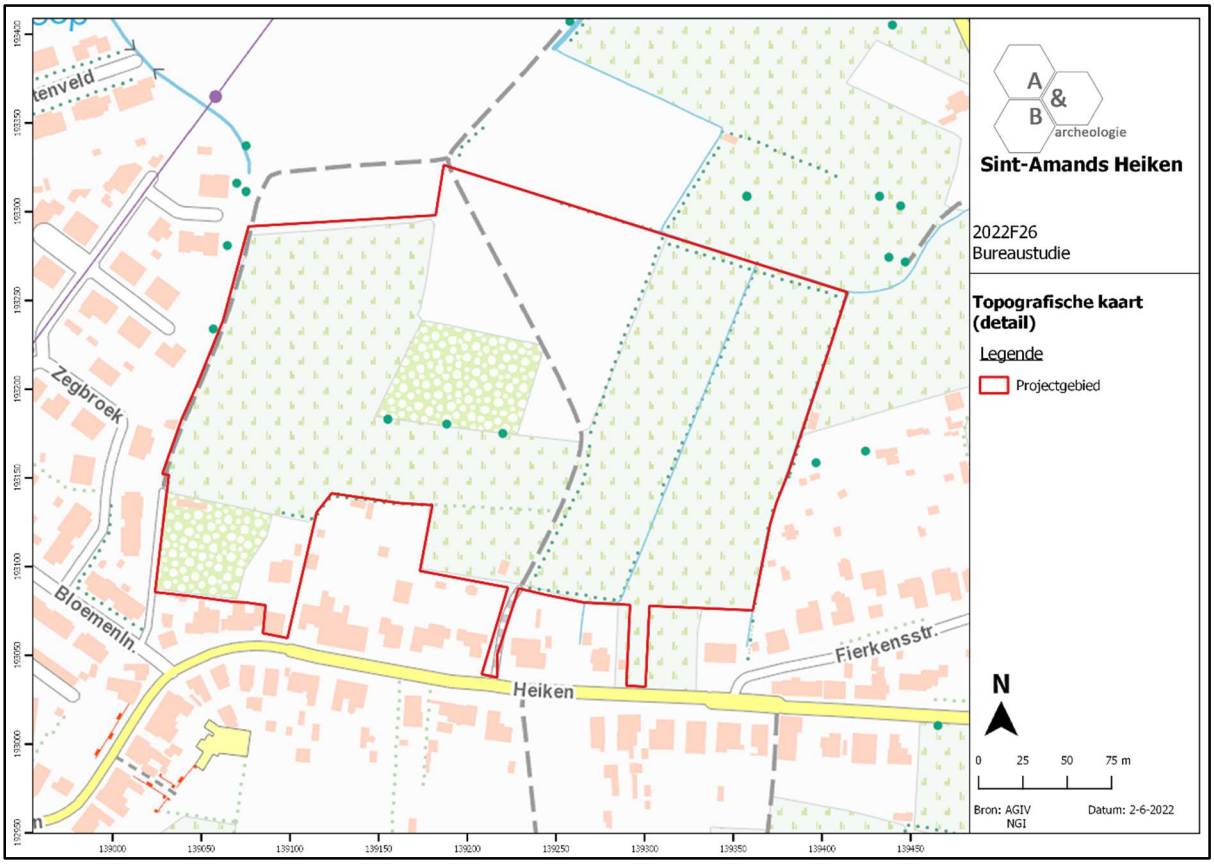
2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand en geplande werken

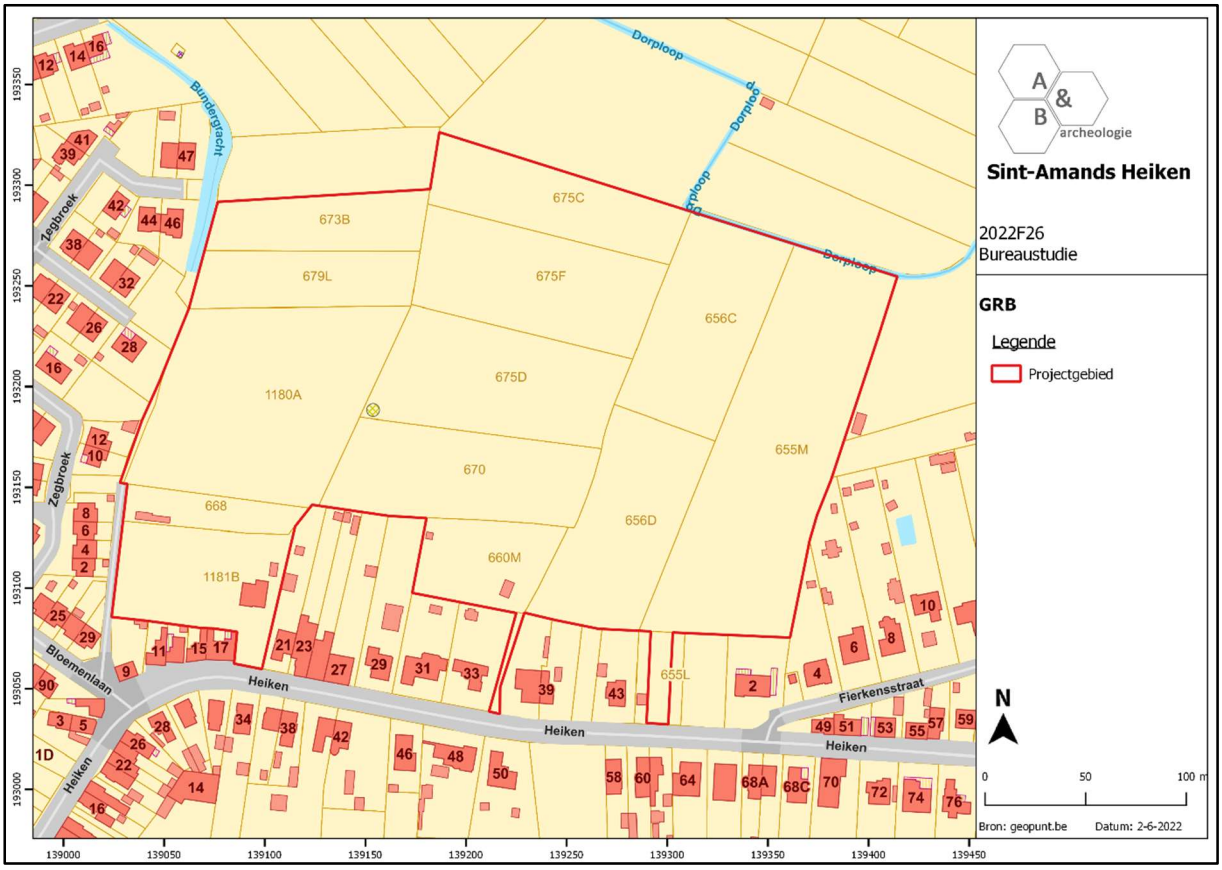
De gemeente Puurs-Sint-Amands is gelegen in het zuidoosten van de provincie Antwerpen, nabij het raakpunt van deze provincie met Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. Sint-Amands is een deelgemeente van Puurs-Sint-Amands en bevindt zich in het westelijke deel van het grondgebied, op de rechteroever van de Schelde. Het plangebied, ca. 69 915m² groot, is te situeren ter hoogte van landbouwgronden ca. 1,3km ten zuidoosten van de dorpskern, het grenst in het zuiden aan Heiken. Centraal en in de zuidwestelijke hoek zijn beboste zones aanwezig.

Figuur 1 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: NGI).

Figuur 3 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van het plangebied (rood) (bron: geopunt.be).

Figuur 4 Aanduiding van het plangebied (rood) op de meest recente luchtfoto (bron: geopunt.be).

Het plangebied zal verkaveld worden in diverse bouwloten, gegroepeerd in diverse woonzones in het westen en het zuiden van het plangebied. Er worden enkele nieuwe wegen aangelegd die de woningen zullen ontsluiten naar het Heiken in het zuiden. Niet het gehele terrein zal bebouwd worden; de bebossing blijft behouden en de landbouwgronden in de noordoostelijke zone worden ingericht als publieke groenzone/open ruimte/landschapspark. De werken die zullen gebeuren in deze zone zijn minimaal, met uitzondering van een eventueel gras- of grindpad worden hier geen nieuwe bouwwerken of wegenis voorzien.

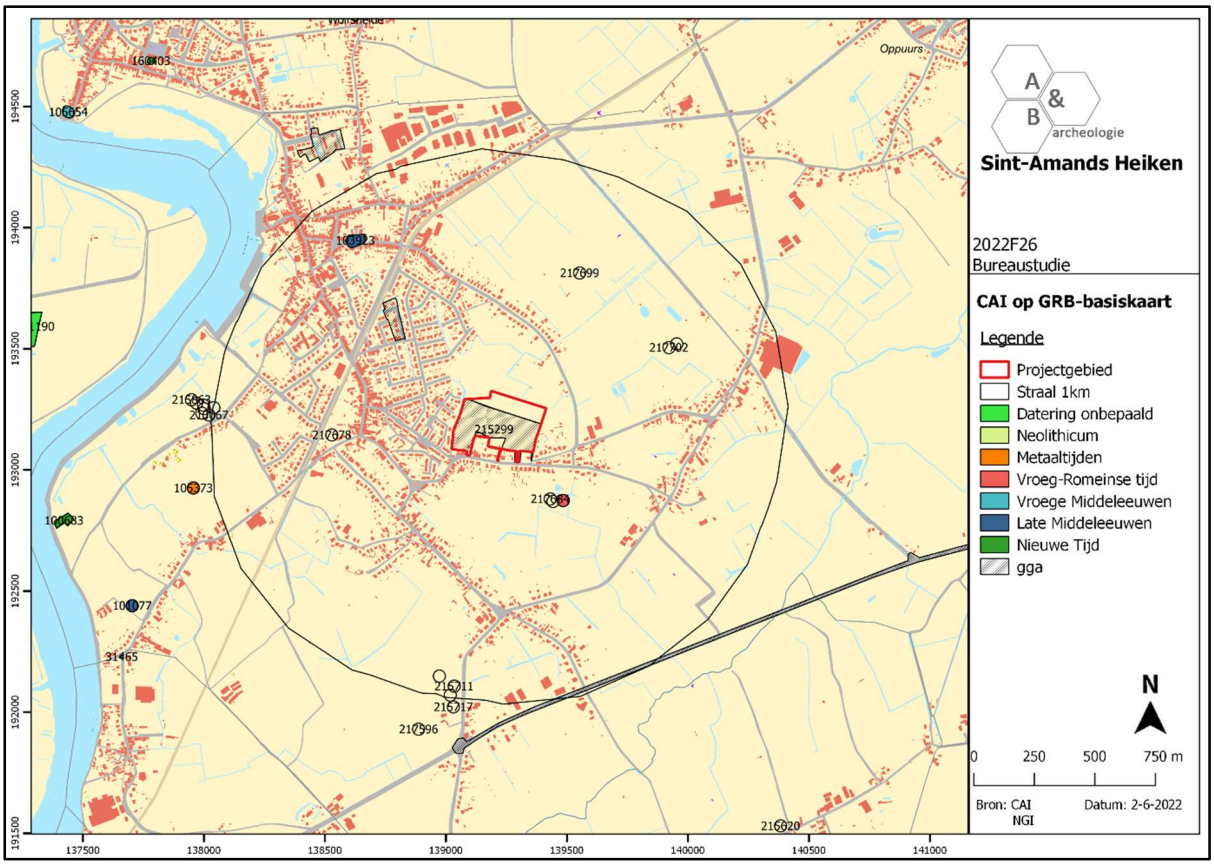

Figuur 5 Ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

2.2. Beknopt archeologisch kader

In 2016 werd door BAAC Vlaanderen bvba, in het kader van een geplande verkaveling die uiteindelijk niet is uitgevoerd, een landschappelijk bodem- en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het grootste deel van het terrein. Op het terrein werd geen relevante archeologische site aangetroffen, er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd en de onderzoekszone (CAI Locatie 215299) werd vervolgens door Onroerend Erfgoed afgebakend als Gebieden Geen Archeologie (GGA). In het Programma van Maatregelen van de nota die na het vooronderzoek werd opgesteld, worden de resultaten als volgt beschreven:

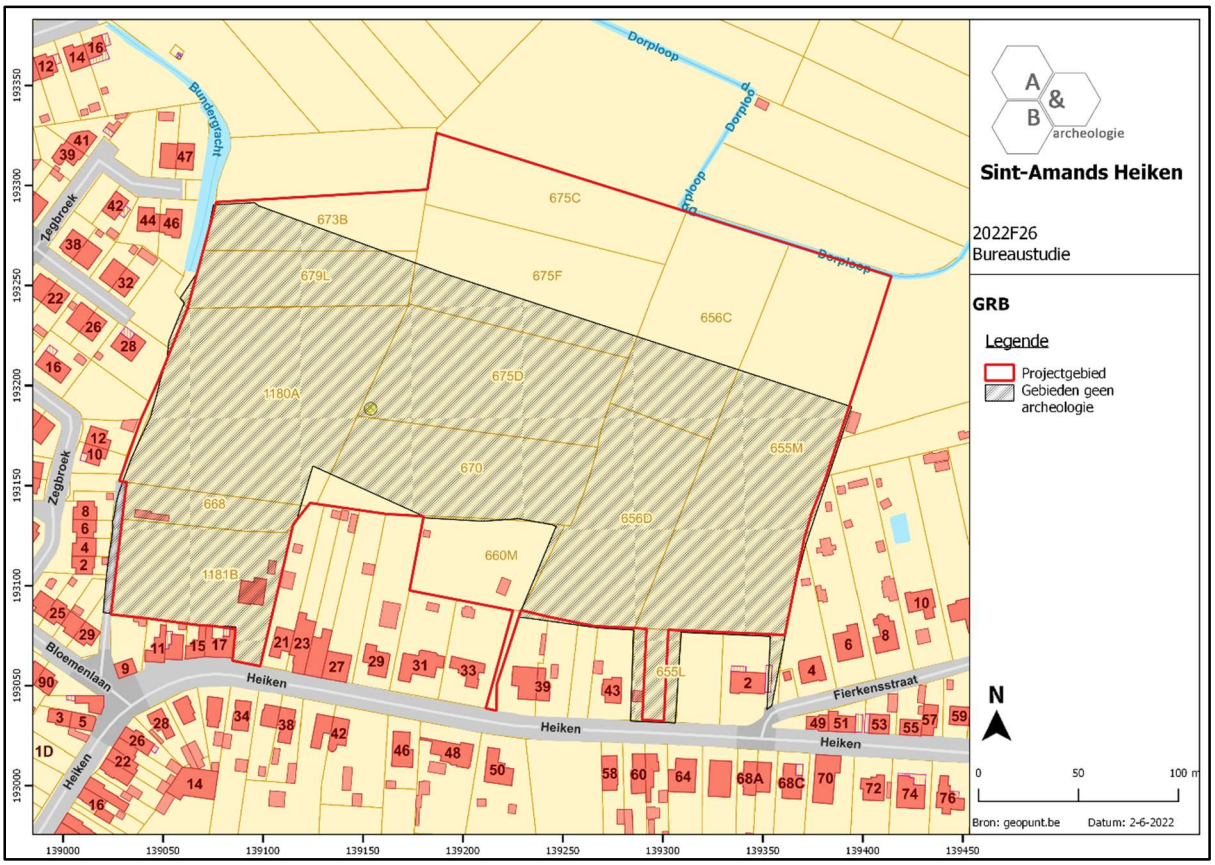
"*Na het landschappelijk bodemonderzoek bleek dat de kans op het aantreffen van (een) steentijdsite(s) onbestaand was. Landbouwkundige activiteiten in vorm van ploegen hebben geleid tot een totale vernietiging van de oorspronkelijke E-horizonten. Slechts plaatselijk waren resten van een B-horizont nog steeds zichtbaar onmiddellijk onder de ploeglagen. Verder vooronderzoek in het kader van het opsporen van steentijd sites was dus niet meer nodig is. Wel bleef, gezien de landschappelijke situering, de gekende archeologische vondsten in de omgeving en de bodemopbouw, een middelhoge verwachting bestaan voor het aantreffen van sporen en sites vanaf de metaaltijden tot de late middeleeuwen/nieuwe tijd. De landschappelijke boringen hebben namelijk aangetoond dat de bodem in het merendeel van de gevallen niet verstoord is. Aangezien de bodemopbouw initieel wel als intact werd geregistreerd, leek verder vooronderzoek onder de vorm van proefsleuvenonderzoek aangewezen.*

Figuur 6 Situering van de CAI Locaties op en nabij het plangebied (bron: CAI en NGI).

Het proefsleuvenonderzoek naar aanleiding van de verkaveling langs Heikant te Sint-Amands leverde eerder beperkte resultaten op. Het sporenbestand bestond uit een greppelsysteem dat dateert vanaf de late middeleeuwen en een gering aantal kuilen en paalkuilen die zich erg verspreid binnen het plangebied bevinden. Er was een duidelijk gebrek aan vondstenmateriaal, waardoor datering van sporen onmogelijk was. Vele sporen bleken bovendien eerder van recente datering of natuurlijk te zijn. Gezien de aard en veelal recente ouderdom van de aangetroffen sporen, geven we het plangebied een erg beperkte archeologische waarde. De sporen die gedateerd konden worden aan de hand van vondstmateriaal bleken bovendien ook niet ouder dan laatmiddeleeuws te zijn. Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oudere sporen of de aanwezigheid van relevante archeologische ensembles of sites ouder dan de late middeleeuwen binnen het plangebied. De archeologische waarde van deze sporen is erg beperkt.

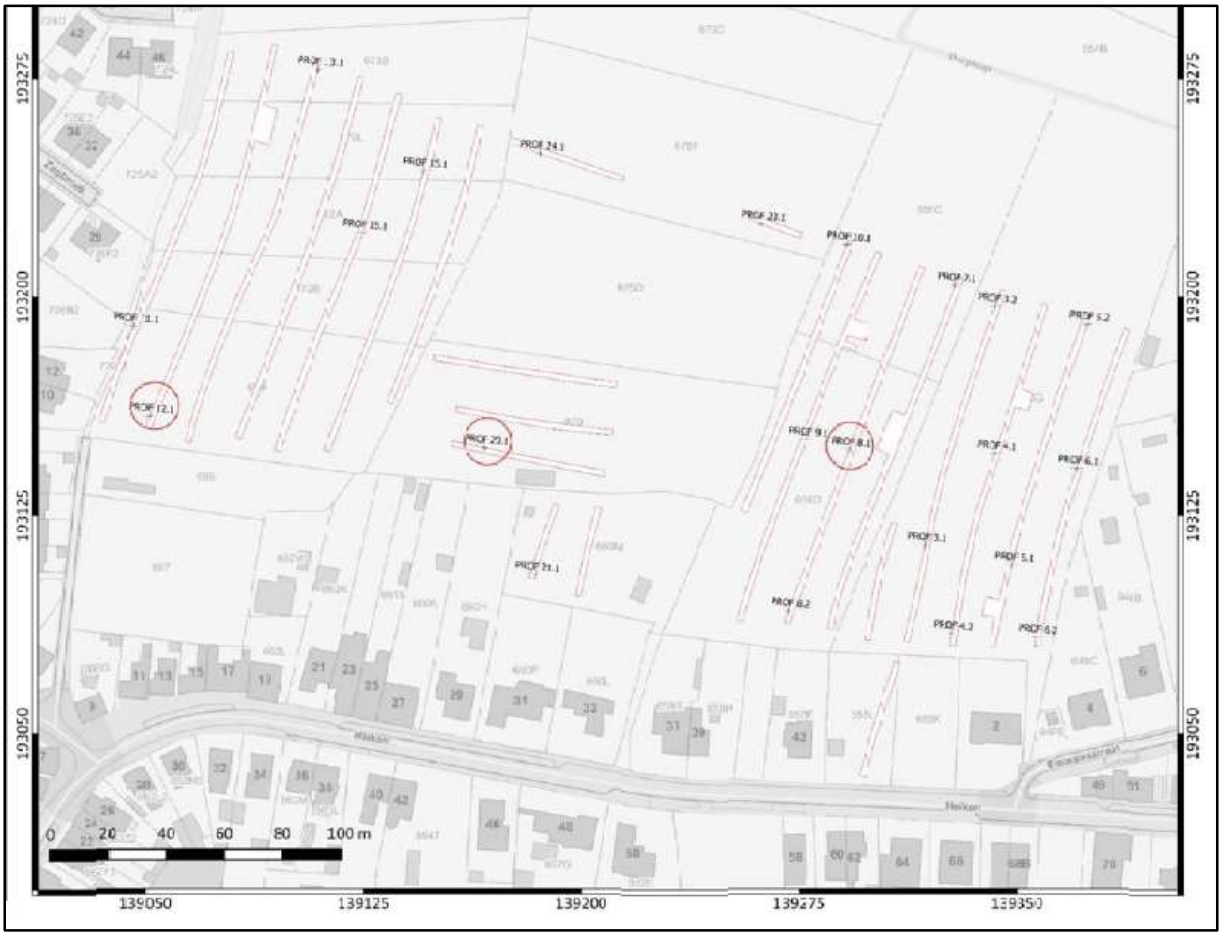
Over het algemeen kan gesteld worden dat de complexwaarde van sporen in het onderzoeksgebied te laag is om verder onderzoek aan te raden. BAAC stelt vast dat vervolgonderzoek voor het plangebied onder de vorm van een opgraving aan Heiken te Sint-Amands niet te verantwoorden is."[1]

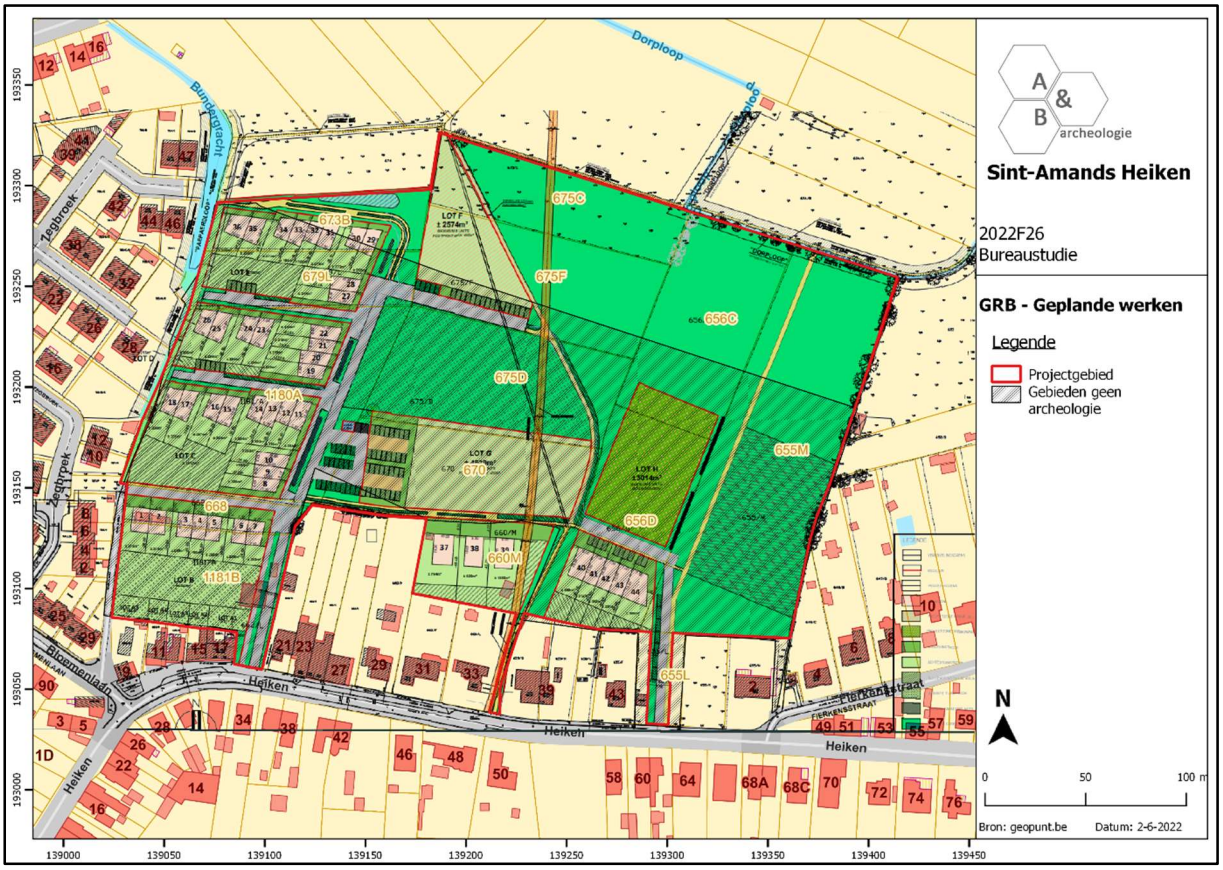
Figuur 7 Aanduiding van de als GGA afgebakende zone binnen het huidige plangebied, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: CAI en geopunt.be).

[1] https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1849

Het huidige plangebied is groter dan de onderzoekszone van 2016, en dus ook groter dan de zone die als GGA is afgebakend. In het noorden valt een rechthoekige zone van 17 050m² buiten de afgebakende GGA zone, in het zuidelijke deel vallen 2 zones (resp. 588m² en 2717m²) buiten deze afbakening. De uitbreiding in het noordelijke deel wordt hoofdzakelijk ingenomen door de publieke groenzone (ca. 13 450m²), waar nauwelijks grondwerken zullen worden uitgevoerd. Enkel het westelijke deel (ca. 3600m²) zal verstoord worden, dit deel overlapt gedeeltelijk met bouwloten E en F. De zuidelijke zone van 588m² zal ingericht worden als parking, ook hier kan een meer diepgaande verstoring verwacht worden. De zuidelijke zone van 2717m² (perceel 660M), die zal ingericht worden als 3 woningen met tuin, is reeds onderzocht tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2016, maar is vreemd genoeg niet opgenomen binnen de GGA afbakening. Samenvattend houdt dit in dat de zones die nog niet zijn onderzocht en waar de werken een verstoring van het archeologisch niveau met zich kunnen meebrengen, zich beperken tot een zone van ca. 3600m² in het noordwesten van het terrein en een zone van 588m² centraal in het zuiden van het terrein. Deze 2 zones hebben gelijkaardige landschappelijke en historische kenmerken als de nabijgelegen, reeds onderzochte percelen. Rekening houdend met de totale afwezigheid van relevante archeologische vondsten en sporen op de naastliggende gronden, en de erg beperkte waarde die aan het onderzochte terrein werd toegekend, zal een verder vooronderzoek van deze 2 zones niet leiden tot nuttige kennisvermeerdering.

Figuur 8 Proefsleuvenplan van het onderzoek uit 2016 (bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1849).

Figuur 9 Geplande werken en aanduiding GGA zone geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be, CAI en initiatiefnemer).

2.3. Synthese

Op het grootste deel van het plangebied werd in 2016 reeds een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Hierbij werd geen archeologische site aangetroffen en er werd geen verder onderzoek geadviseerd, vervolgens werd het onderzoeksterrein afgebakend Gebieden Geen Archeologie (GGA). Het plangebied kent een erg lage archeologische waarde, en verder vooronderzoek van de nog niet onderzochte zone (waarbij het grootste deel van deze zone nauwelijks aan bodemingrepen onderhevig is) zal niet leiden tot nuttige kennisvermeerdering.

3. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Sint-Amands Heiken (deelgemeente van Puurs-Sint-Amands, provincie Antwerpen), waarbij de totale oppervlakte van de te verkavelen percelen groter is dan 3000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Sint-Amands is een deelgemeente van Puurs-Sint-Amands en bevindt zich in het westelijke deel van het grondgebied, op de rechteroever van de Schelde. Het plangebied, ca. 69 915m² groot, is te situeren ter hoogte van landbouwgronden ca. 1,3km ten zuidoosten van de dorpskern, het grenst in het zuiden aan Heiken. Centraal en in de zuidwestelijke hoek zijn beboste zones aanwezig.

Het plangebied zal verkaveld worden in diverse bouwloten, gegroepeerd in diverse woonzones in het westen en het zuiden van het plangebied. Er worden enkele nieuwe wegen aangelegd die de woningen zullen ontsluiten naar het Heiken in het zuiden. Niet het gehele terrein zal bebouwd worden; de bebossing blijft behouden en de landbouwgronden in de noordoostelijke zone worden ingericht als publieke groenzone/open ruimte/landschapspark. De werken die zullen gebeuren in deze zone zijn minimaal, met uitzondering van een eventueel gras- of grindpad worden hier geen nieuwe bouwwerken of wegenis voorzien.

In 2016 werd door BAAC Vlaanderen bvba, in het kader van een geplande verkaveling die uiteindelijk niet is uitgevoerd, een landschappelijk bodem- en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het grootste deel van het terrein. Op het terrein werd geen relevante archeologische site aangetroffen, er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd en de onderzoekszone werd vervolgens door Onroerend Erfgoed afgebakend als Gebieden Geen Archeologie (GGA).

Het huidige plangebied is groter dan de onderzoekszone van 2016, en dus ook groter dan de zone die als GGA is afgebakend. In het noorden valt een rechthoekige zone van 17 050m² buiten de afgebakende GGA zone, in het zuidelijke deel vallen 2 zones (resp. 588m² en 2717m²) buiten deze afbakening. De uitbreiding in het noordelijke deel wordt hoofdzakelijk ingenomen door de publieke groenzone (ca. 13 450m²), waar nauwelijks grondwerken zullen worden uitgevoerd. Enkel het westelijke deel (ca. 3600m²) zal verstoord worden, dit deel overlapt gedeeltelijk met bouwloten E en F. De zuidelijke zone van 588m² zal ingericht worden als parking, ook hier kan een meer diepgaande verstoring verwacht worden. De zuidelijke zone van 2717m² (perceel 660M), die zal ingericht worden als 3 woningen met tuin, is reeds onderzocht tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2016, maar is vreemd genoeg niet opgenomen binnen de GGA afbakening. Samenvattend houdt dit in dat de zones die nog niet zijn onderzocht en waar de werken een verstoring van het archeologisch niveau met zich kunnen meebrengen, zich beperken tot een zone van ca. 3600m² in het noordwesten van het terrein en een zone van 588m² centraal in het zuiden van het terrein. Deze 2 zones hebben gelijkaardige landschappelijke en historische kenmerken als de nabijgelegen, reeds onderzochte percelen. Rekening houdend met de totale afwezigheid van relevante archeologische vondsten en sporen op de naastliggende gronden, en de erg beperkte waarde die aan het onderzochte terrein werd

toegekend, zal een verder vooronderzoek van deze 2 zones niet leiden tot nuttige kennisvermeerdering.

4. Bibliografie

- https://cai.onroerenderfgoed.be/
- http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/
- http://www.geopunt.be/kaart
- http://www.ngi.be/topomapviewer/
- https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/1849

5. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI). 6
Figuur 2 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: NGI). 7
Figuur 3 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van het plangebied (rood) (bron: geopunt.be)..... 7
Figuur 4 Aanduiding van het plangebied (rood) op de meest recente luchtfoto (bron: geopunt.be).... 8
Figuur 5 Ontwerpplan (bron: initiatiefnemer). 9
Figuur 6 Situering van de CAI Locaties op en nabij het plangebied (bron: CAI en NGI). 10
Figuur 7 Aanduiding van de als GGA afgebakende zone binnen het huidige plangebied, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: CAI en geopunt.be)..... 11
Figuur 8 Proefsleuvenplan van het onderzoek uit 2016 (bron: https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/ notas/1849). 12
Figuur 9 Geplande werken en aanduiding GGA zone geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be, CAI en initiatiefnemer)..... 13

Bijlage: Ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

"PAEPAERDLOOP"

"DORPLOOP"

"DORPLOOP"

"DORPLOOP"

LOT F
± 2574m²
MAXIMUM 8 UNITS
FOOTPRINT MAX. 400M²

LOT E
±760m²

LOT D
± 215m²

LOT C
± 1017m²

LOT G
± 4639m²
MAXIMUM 8 UNITS
FOOTPRINT MAX. 400M²

LOT X
± 30m²

LOT H
±3014m²
MAXIMUM 8 UNITS
BOSWONINGEN

LOT B
±1560m²

LOT A5
± 189 m²

LOT A4
± 98 m²

LOT A3
± 114 m²

LOT A2
± 102 m²

LOT A1
± 217 m²

ZEGBROEK

BLOEMENLAAN

FIERKENSSTRAAT

HEIKEN BUURTWEG NR.8

N

0

50 M

LEGENDE

- VERKAVELINGSGRENS
- ROOILIJN
- PERCEELSGRENS
- BOUWZONE
- PROJECTZONE URBAN VILLA
- PROJECTZONE BOSWONINGEN
- VOORTUINSTROOK
- ACHTERTUINSTROOK
- ACHTERTUINSTROOK VOLGENS BEPLANTINGSPLAN
- BEBOSTE TUINSTROOK
- PRIVATE PARKEERPLAATS
- PUBLIEKE GROENZONE
- BEBOSTE GROENZONE
- ZONE VOOR GEMEENSCHAPSTUIN